

FRA SVUNNE TIDER

Send oss gjerne gamle bilder med beskrivelse av hva og hvem til e-post: red@oyene.no

- Ingen grunn til

Det sto trolig skrevet i stjernene at Jan-Erik Ebbestad Hansen, som professor emeritus, skulle skrive en bok om dikteren Alf Larsens dypt brune sider.

SVEN OTTO RØMCKE
tor@oyene.no
 416 98 620

Stadig flere piler pekte i den retningen etter hvert som den blivende professor gikk gjennom livet. I vår kom Ebbestad Hansens bok, «En antisemitt trer frem», om tjømlingen, poeten og essayisten Alf Larsen (1885-1967), som var født på Hudøy og tilbrakte store deler av sitt liv på Rød gård i Tjøme sentrum.

Fra Horten

Jan-Erik Ebbestad Hansen (1946) er født og oppvokst i Horten, men da han skulle på gymnaset, ville han gå latinlinjen. Derfor måtte han til Tønsberg. Han sier det ble formative år. Den unge eleven kom raskt med i gymnassamfunnet sammen med blant andre den senere skuespilleren Bjørn Floberg. Og han ble kjent med kunstnerne Carl Victor Lind og hans sønn Victor Lind. Så kom dikterfilosof, forfatter, oversetter og forlagskonsulent Aasmund Brynildsen (1917-1974) og holdt foredrag i gymnassamfunnet. Der fortalte han om den tysk matematiker, astronom og astrolog Johannes Kepler (1571-1630). Da ble Jan-Erik Ebbestad Hansen tent.

Han fikk god kontakt med Aasmund Brynildsen og ble etter hvert invitert til ham og hans kone, forfatteren Karin Bang (1928-2017), på Veierland. Hos dem bodde han i perioder på sekstitallet, og det gjorde noe med ham. På Veierland fikk han også sin første kunnskap om Alf Larsen, som var Brynildsens onkel. Da var det blitt et brudd mellom onkel og nevø og de satt på hver sin øy og voldt på hverandre.

Parallelt var den filosofi- og litteraturinteresserte gutten del av et livlig liv blant unge intellektuelle i Tønsberg. Det var bohem- og jazzliv på Fregatten og mange spennende samtaler med personligheter som Gunnar Bull Gundersen og Harald Sverdrup.

Derfra var ikke veien lang til Universitetet i Oslo, hvor student Jan-Erik var opptatt av livssynsspørsmål. Det ble fagene filosofi, idéhistorie og religionsvitenskap.

Nerdrum og Widerberg

Mesteparten av syttitallet var fylt med

doktorgradsarbeidet om Jacob Böhme (1675-1724), som var en tysk mystiker, filosof og kristen teosof. Ebbestad Hansen har alltid hatt faglig interesse for mystikken.

I 1992 ble han professor i idéhistorie og har senere undervist og forsket ved Universitetet i Oslo.

Alt sammen er, sier han, farget av impulsene han fikk i gymnastidens Tønsberg.

Jan-Erik Ebbestad Hansen og Øyenes medarbeider skal snart snakke om Alf Larsen, som har fylt professorens liv i mange år, og ikke minst de siste to årene. Men før det skal vi en tur innom Odd Nerdrum.

Professoren har nemlig skrevet flere bøker med og om den fargerike kunstneren. Det er bøker han er godt fornøyd med, og det ledet ham inn i kunsthistorien. Nerdrum er skyld i at Ebbestad Hansen er en munter konkurrent med Haugars Jan Åke Pettersson. Pettersson tolker Nerdrums bilder mer ut fra det biografiske, mens Ebbestad Hansen ser ham mer i et mytologisk perspektiv.

Men om det ikke skulle være mystikk og myter hos Odd Nerdrum, finner han det i hvert fall hos Frans Widerberg. Det skal han grave i nå.

- For et år siden ringte Kjell Strand i Galleri KS i Tønsberg. Han skulle lage bok om Widerberg sammen med kunsthistorikerne Svein Olav Hoff og Øivind Storm Bjerke. Det passet meg godt. Det er en bok vi trenger, så det siste året har jeg holdt på med Widerberg.

- Nå er jeg ferdig med mitt bidrag til Widerberg-boken, og jeg er irritert på meg selv for at jeg ikke har sett Frans Widerberg tilstrekkelig. Jeg har vært for opptatt av Odd Nerdrum. Odd kom i veien, sier professoren som beklager at han ikke tidligere så Widerbergs magiske og alternative verden.

- Det er hans greie, den religiøse undergrunnsverden i europeisk historie. Da jeg begynte, så jeg til min forbløffelse at dette er den verden han har levd og åndet i. Jeg har vært opptatt av å vise den magisk-mytiske bakgrunnen for Widerbergs bilder. Det var en stor opplevelse å få arbeide med hans verk.

Alf Larsen

Men Da Øyene fikk tips om å intervju Jan-Erik Ebbestad Hansen, var det altså med utgangspunkt i boken om Alf Larsen.

- Interessen for Alf Larsen oppsto i gymnasdagene, og det var selvfølgelig på grunn av min kontakt med Aasmund Brynildsen på Veierland. Bjørn Floberg og jeg leste Alf Larsens artikler i Morgenbladet og i Farmand og så alle hans utskjellinger og apokalyptiske utladninger. Den gang skjønte vi ikke bakgrun-

nen, forteller forfatteren.

- Bruddet mellom Larsen og Brynildsen kom i 1960. Karin Bang oste av forakt overfor denne gamle, reaksjonære mannen. Aasmund var mildere, ristet på hodet og syntes det var trist med alle onkelens polemiske utfall.

Jan-Erik Ebbestad Hansen så i utgangspunktet på Alf Larsen som en form for villmann. Så begynte han å lese diktene hans og syntes det var fine natur-skildringer, mens særlig essayene i Den kongelig kunst, gjorde inntrykk.

Manuskript om jøder

- Da jeg kom til universitetet, var jeg opptatt av Larsens bånd til antroposofien og tilknytningen til den bevegelsen. Utskjellingen av alt som var til venstre, var jeg klar over, men det med brunskjæret oppdaget jeg først da jeg begynte med boken om Alf Larsen og antisemittismen, sier Ebbestad Hansen, som tidligere hadde skrevet at Larsen var en av dem som mest konsekvent og tydeligst hadde advart mot nazismen på trettitallet.

- Men så finner jeg dette manuskriptet om jødene. Det er på 300 sider og heter «Jødeproblemet». Jeg arbeidet meg inn i stoffet og gikk inn i brevene. Da begynte jeg å lese artiklene hans fra tidligere med nye øyne. De fikk en helt annen betydning. Da dukket jødehatet opp, og jeg ble sjokkert. Alf Larsen var mot nazismen, men for den opprenskingen nazistene gjorde. Og han mente at Hitler hadde en funksjon. Det er skremmende å lese korrespondansen hans med viktige personer i norsk kulturliv i okkupasjonsårene og med sentrale gammelnazister i etterkrigsårene. Der viste han forståelse for nazismen og okkupasjonen og «den nødvendige renselsen». Han skrev også at «det verste som kan skje, er at kongen og regjeringen kommer tilbake».

Etter at han hadde lest Jan-Erik Ebbestad Hansens første presentasjon av «Jødeproblemet», kalte professor Hans Fredrik Dahl Alf Larsen «norsk litteraturs største antisemitt».

Ebbestad Hansen sier at det Hamsun sto for, er smått i forhold til Alf Larsens synspunkter. Hamsuns antisemittisme er blitt avdekket, men det er ingenting i sammenligning med Larsens jødehat.

Steiner-bevegelsen

Han forteller videre at det ligger spor av Larsens holdninger i Steiner-bevegelsen og i antroposofien. Men Rudolf Steiner (1829-1910) døde før nazismen eksploderte i Tyskland. Steiner var antisemitt, men ikke ekstrem. Ifølge Steiner måtte det jødiske opphøre ved at jødene ble

assimilert i samfunnet. Rudolf Steiner oppfordret ikke til forfølgelse.

Samtidig knyttet han idealet til den germanske kultur. Han mente den germanske kulturen var førende i verdensutviklingen. Og det ligger tett på det antroposofene i Norge mente i mellomkrigstiden.

På 1930-tallet utviklet disse tankene seg ekstremt i Italia og i deler av de antroposofiske miljøene i Tyskland. Samtidig uttrykte flere tyske antroposofers nærhet til den nazistiske bevegelsen.

Etter at boken «En antisemitt trer frem» utkom, har Ebbestad Hansen diskutert en del med antroposofen. Han har fått deler av det norske antroposofiske miljøet mot seg, og han mener det ikke vil ta et skikkelig oppgjør med de problematiske sidene ved Steiners antroposofi og bevegelsens historie.

Når det er sagt, vil Ebbestad Hansen presisere at han også ser positive sider ved steinerbevegelsen i Norge. For å understreke det, forteller han at hans kones barn og barnebarn, som alle er vokst opp i nær kontakt med ham, alle har gått på steinerskolen.

- Det er faglig trist at det er blitt slik polarisering. Jeg er den ved Universitetet i Oslo som har arbeidet for å få frem antroposofien som en del av norsk idéhistorie. For meg er den nye boken et faglig arbeid, men det er altså ubehagelig stoff.

Hva ska vi mene?

Øyene spør idéhistorikeren hva vi skal mene om Alf Larsen.

- Det er lyrikeren Alf Larsen som blir stående som den store. Der er han en av de betydelige i norsk litteratur. Han skrev vakre dikt, og de er skrevet ut fra en religiøs grunnfølelse. Det er den posisjonen han har i norsk litteratur. Ingen ting rokker ved det.

Hans essays er nok litt mer problematiske. Men de er skrevet med et engasjement som formidler. Da snakker jeg ikke minst om essaysamlingen Den kongelig kunst. Jeg vil ikke frata det betydning.

Når det gjelder den andre siden, sier han den har vært underkommunisert og til dels underslått. Her fremstår Larsen med et hat vi ellers ikke kjenner i norsk litteratur. Det er oppsiktsvekkende, og hele hans reaksjonære holdning og det hatet som stråler ut av det, kommer til å hefte ved ham.

- Alf Larsen er en del av Tjømes nyere historie. Hvordan skal en tjømling forholde seg til Alf Larsens minne?

- Det er ingen grunn til å forskjønne. For meg har det vært viktig å få et realistisk forhold til hvem han var. Det er en uhyggelig side ved denne mannen. Og så får jeg si som jeg sa, da jeg hørte om

Teie best i langrenn - Nøtterøy i hopp

Nøtterøy Idrettsforening tok lagpokalen til odel og eie etter 3 år. – Egil Rygh, Teie, beste langrennsløper, – Eivind Henriksen, Nøtterøy, beste hopper. De beste resultater ble:

Langrenn:

Kl. 20–35 år:

1) Egil Rygh, Teie, 39,47, 2) Eilif Roberg, Teie, 49,16, 3) Gulleik Larsen, Nøtterøy, 50,55.

Kl. 40–45 år:

1) Bjørn Ole Gyth Dehli, Husøy & Foynl. 50,40.

Kl. 45–50 år:

1) Eiv. Andersen, Nøtterøy, 53,31.

Kl. junior:

1) Tottan Matheson, Teie, 45,29, 2) Bjørn Nilsen, Teie, 47,23, 3) Odd Kamfjord, Teie, 48,43.

Hopprenn. Premieliste:

Kl. over 50 år:

1) Åsm. Lillås, Tønsberg old boys lag, 114,7.

Kl. 42–50 år:

1) Paul Solberg, Tønsberg old boys lag, 129,7, 2) Ole Granås, Tønsberg old boys lag, 122,9.

Kl. 35–40 år:

1) Frank Halvorsen, Nøtterøy, old boys lag, 131,4.

Kl. 20–35 år:

1) Eivind Henriksen, Nøtterøy, 41,6, 2) Asbjørn Fjeld, Husøy & Foynl. 131,5, 3) Knut Thorsen, Husøy & Foynl., 131,4.

Kl. 18–20 år:

1) Ivar Hansen, Nøtterøy, 132,7.

Kl. 16–18 år:

1) K. Kjeldsberg, Nøtterøy, 120,4.

Kl. 14–16 år:

1) Steinar Christensen, TT, 127,4, 2) Per Ove Sivertsen, Husøy & Foynl. 119,7, 3) Per Bodin, Teie 118,9.

Kl. 12–14 år:

1) Tor Hilmar Solberg, T.T. 124,9, 2) S. Kjeldsberg, Nøtterøy, 121,4, 3) Bjørn Gjertsen, Teie, 120,2.

Kl. 10–12 år:

1) Odd Nedrebø, Teie, 113,6, 2)

Odd Bodin, Teie 108,7, 3) Peter Holst, Nøtterøy, 104,6.

Sammenlagt poeng for hopp og langrenn:

Teie 41 poeng, Nøtterøy 41 poeng og Husøy & Foynland 30 poeng.

(Liste fra Tønsbergs Blad 25. mars 1957)

Aase

å forskjønne

en lærerinne som lurte på hva de skulle si til barna om dikteren som har skrevet Tjøme-sangen. Mitt svar ville vært: Der på Rød bodde en stor dikter og norsk literaturs største antisemitt. Sånn er det.

– Det er høyst tenkelig at denne artikkelen kan skape en viss uro på Tjøme.

– Det håper jeg. Jeg har henvendt meg til Tjøme historielag uten å få svar.

Men på øyene har Jan-Erik Ebbestad Hansen også møtt velvilje og fått hjelp. Han fremhever nøttlendingen Ragnar Ytrehus, som er styreleder i Alf Larsen-stiftelsen.

«Norsk literaturs største antisemitt?» er for øvrig tittelen på et arrangement på Tønsberg og Færder bibliotek i kveld der Fredrik Wandrup er i samtale med Ebbestad Hansen.

Mer på gang

– Har du et neste prosjekt?

– Ja, jeg har det, sier han med et sukk. Min kone er adm. direktør i Bokklubben, og når hun går av, har jeg lyst til å lage noe sammen med henne. Vi er opp-tatt av antisemittismens historie, så vi kunne tenke oss noe der. Og så har jeg noe ugjort når det gjelder Faust-litteraturens betydning i europeisk sammenheng. Jeg begynte med den og senantikken da jeg var ferdig med doktorgraden i 1978. Det er den vestlige sivilisasjonens grunnmyte, og jeg har allerede en god del sider.

– Du er i slutfasen av et langt og spennende arbeidsliv. Hva er du mest fornøyd med?

– Jeg føler meg veldig privilegert ved at jeg har fått lov til å jobbe et helt liv med det som betyr noe for meg intellektuelt og eksistensielt. Som professor kan du mer eller mindre gjøre som du vil, bare du gjør jobben din og produserer. Å ha fått den muligheten, gjør noe med en.

Mye på øyene

Nå har Jan-Erik Ebbestad Hansen fritidsbolig i Movik Vestre på Torød. Der er familien mest mulig.

– Tilknytningen til øyene oppsto naturlig nok på Veierland hos Aasmund og Karin. Årene der var fantastiske. Aasmund tok oss ut om natten og rodde gjennom morilden, og han sang gamle sanger. Det er hyggelig å komme tilbake til gamle trakter. Herre Gud, jeg er tilbake der jeg begynte! I dag har jeg først og fremst kontakt med flere i Vestfolds kulturliv, som Øivind Storm Bjerke, Svein Olav Hoff og Kjell Strand. Men det er unektelig en merkelig følelse når minnene om alle de gamle vennene dukker opp.

Det er blitt et møte med noe som en gang var.

FERIESTED PÅ ØYENE: Professor Jan-Erik Ebbestad Hansen foran huset i Movik vestre på Torød. Det er en mye brukt fritidsbolig for Ebbestad Hansen og flere generasjoner rundt ham.

IKONER: Professor Jan-Erik Ebbestad Hansen foran to russiske ikoner fra 1700-tallet. De henger på vegg i leiligheten i Oslo, i det rommet der professoren ble intervjuet av Øyene.